

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-07-17

Diarienummer SLK-2024-00576

Handläggare

Jeanette Karlsson

Författare

Jeanette Karlsson

Telefon: 076-721 74 52

E-post: jeanette.karlsson@socialhisingen.goteborg.se

Remissvar gällande en statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30)

Förslag till beslut

Socialnämnden Hisingen beslutar att avslå förslaget gällande införandet av statliga ungdomskriminalitetsnämnder med bakgrund av de synpunkter som anges i tjänsteutlåtandet.

Sammanfattning

Socialnämnden Hisingen har i uppdrag att inkomma med yttrande över betänkandet *En statlig ordning med brottsförebyggande insatser för barn och unga (SOU2024:30)*. Förvaltningen ska inkomma med svar till stadsledningskontoret senast 2024-08-27.

Syftet med utredningen och betänkandet är att åstadkomma tydligare åtgärder från samhället när barn och unga har hamnat i en kriminell bana samtidigt som den ska möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet. För detta arbete föreslås att inrätta en ny statlig myndighet, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) likt den modell som finns i Danmark sedan 2019.

Myndigheten föreslås att i vissa avseenden ta över beslutsfattanderätten och uppföljningen från kommunernas socialnämnder i frågor som rör insatser till barn som begår eller riskerar att begå allvarliga brott.

Bedömningen gällande vilka ärenden som ska hänvisas till MUK beslutas av polismyndigheten där urvalskriterierna är;

- Barn och unga där det finns risk för att den unge kommer att begå brott av allvarligt slag. Bedömningen av om det finns en sådan risk ska grundas på den unges beteende, levnadsförhållanden, eventuell brottslighet och övriga omständigheter. Vid bedömningen ska det särskilt beaktas om den unge vistas i en kriminell miljö.
- Barnet ska vara under 18 år. Det finns ingen nedre åldersgräns.
- Den unge ska ha hemvist i Sverige.

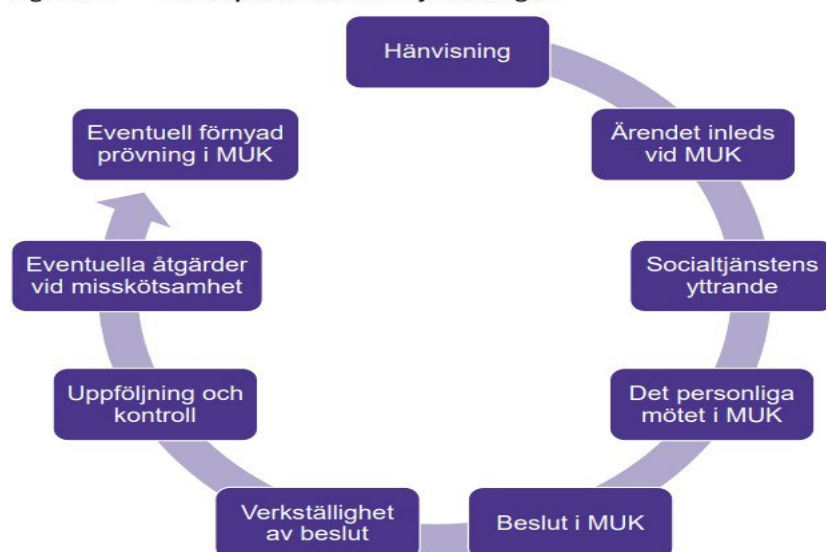
Det ska enligt förslaget upprättas en ungdomskriminalitetsnämnd i varje polisregion, det vill säga sju inom riket. I dessa ska det ingå ledamöter från både polisen och kommunen med kompetens och erfarenhet av målgruppen. Ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit domare.

Om MUK bedömer att det finns risk för att den unge kan komma att begå brott av allvarligt slag ska en handlingsplan med brottsförebyggande åtgärder för den unge beslutas. Innan MUK fattar beslut om en handlingsplan med brottsförebyggande åtgärder ska myndigheten begära yttrande från socialnämnden. Yttrandet ska innehålla en bedömning av risken för att barnet ska begå brott av allvarligt slag samt förslag på lämpliga brottsförebyggande åtgärder. MUK ska begära in yttrande snarast efter att ärendet har inletts och socialnämnden ska lämna yttrande senast efter 3 veckor. Socialnämnden ska utse en särskild handläggare för barnet när begäran om yttrande har mottagits. Yttrandet ska redovisa risk och skyddsfaktorer, uppgifter om pågående och tidigare åtgärder, barnets och vårdnadshavares inställning till de åtgärder som föreslås. Det ska anges om barnet har behov av att en stödperson och/eller tolk närvarar vid möte i MUK. Det ska även framgå om socialnämnden bedömer att det med hänsyn till barnets eller den unges psykiska tillstånd eller personliga förhållanden i övrigt är uppenbart olämpligt att den enskilde omfattas av ett beslut om handlingsplan eller deltar vid möte i MUK.

Den upprättade handlingsplanen är tvingande och de beslutade insatserna ska följas oavsett samtycke från vårdnadshavare och den unge. Handlingsplanen kan innehålla insatser enligt SoL och föreskrifter med krav rörande skolgång eller annan sysselsättning, fritid, behandling eller vård och andra åtgärder eller samverkansformer som syftar till att förebygga brottslighet/ogynnsam utveckling. En handlingsplan får pågå längst i 2 år. Beslutet börjar gälla omedelbart och får pågå som längst i 2 år. Beslut om handlingsplan, offentligt biträde och utdömande av vite får överklagas. Polisens beslut om hänvisning får inte överklagas.

Socialnämnden är skyldig att omedelbart verkställa den handlingsplan som MUK har beslutat om. Vid sidan av socialtjänstens ordinarie uppföljning av insatserna ska Kriminalvården ansvara för att följa och kontrollera verkställigheten av handlingsplanen, både av den unge och av socialtjänsten

Figur 9.1 Ärendeprocessen i den nya ordningen

Källa: Utredningen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Utredningen har bedömt att antalet barn och unga som kommer att omfattas av reformen uppgår till mellan 1 500 och 2 000 nya individer årligen. Antalet individer i målgruppen bedöms variera över tid liksom den geografiska fördelningen i landet bland annat beroende på förändringar av brottsutvecklingen. Detta betyder att MUK handlägger 2 000–2 500 ärenden per år (nya och återupptagna ärenden) i samband med beredning och beslut. Den totala kostnaden för reformen för stat och kommun förväntas årligen bli cirka 300–400 mnkr, samt en uppstartskostnad på cirka 50–350 mnkr.

Kostnaderna för kommunerna är beräknade på följande sätt:

- 73–94 miljoner kronor per år i löpande kostnader
- 2–3 mnkr i uppstartskostnader

Utredningen föreslår att kommunerna kompenseras via ett riktat statsbidrag, under en period. Hur långt denna period sträcker sig är inte definierat. Därefter ska det riktade bidraget överföras till det generella. Nya uppgifter som kommunerna åläggs inom uppdraget ska finansieras enligt den kommunala finansieringsprincipen

I den ekonomiska beräkningen har utredningen endast påvisat kostnader för själva handläggningsförfarandet, det vill säga yttrande, deltagande vid nämndmöten samt verkställa beslut från MUK. Dessa kostnader ska inledningsvis täckas av statsbidrag. Däremot föreslår utredningen ingen finansiering och gör ingen beräkning av vad ”verkställigheten” kostar. Insatser som ska utföras på uppdrag av MUK såsom exempelvis ungdomsbehandling, familjebehandling, föräldrastöd eller särskild kvalificerad kontaktperson kommer att behöva budgeteras inom ramen för socialförvaltningen utan statliga bidrag. Åtgärder från kommunen kommer att krävas i flera delar av förfarandet, från det att Polismyndigheten uppmärksammat ett barn eller ung person i riskzonen och under hela processen. Om barnet eller den unge missköter insatserna eller utvecklingen går åt fel håll, ska åtgärder vidtas med skyndsamhet för att komma till rätta med detta. För socialtjänsten innebär förslagen att personal måste avsättas för att kunna prioritera de ärenden som hänvisas från MUK, både inför beslut och i handläggning och utförande av öppenvårdsinsatser under hela den tid som beslutet löper. Insatserna kan genom handlingsplanen fortlöpa i max två år.

En möjlig konsekvens av detta kan bli att betydande resurser inom förvaltningen behöver förläggas för arbetet med ärenden som hänvisas från MUK, och att andra ärenden inom socialförvaltningen får lägre prioritet för att kunna hålla de ekonomiska ramarna. Resultatet kan bli att detta missgynnar andra målgrupper som har behov av socialtjänstens insatser. Det innebär vidare att det kommunala ekonomiska självstyret begränsas och kan komma att försämra kommunernas möjlighet att planera och fördela resurser utifrån behov.

I de ekonomiska aspekterna behöver även hänsyn tas till faktorer om vilket polisdistrikt kommunerna tillhör. Då MUK bygger på att polisen remitterar kan antalet ärenden vara beroende av lokalpolisområdet. Sannolikt är att de utsatta områdena med högre polisnärvaro kommer att hänvisa en större mängd ärenden till MUK vilket kommer att öka trycket på socialförvaltningen ytterligare i dessa områden. Utöver det behöver man också beakta att det i många individärenden kommer att pågå parallella utredningar och

insatser. Ofta är de unga redan kända av socialtjänst och polis där det redan innan pågår utredningar och insatser i samma ärende. Dessa kommer att behöva fortlöpa trots hänvisning från MUK.

Utifrån den beräkning som gjorts ska MUK hantera 2000 – 2500 ärende per år. En uppskattning är att det kan bli långt fler ärenden än så då urvalskriterierna för vilka som ska hänvisas till MUK är mycket oklara. Den svenska modellen behöver specificera på ett tydligt sätt vilka unga som ska hänvisas till MUK. Det för att undvika att urvalet tolkas olika beroende på vilket polisdistrikt barnet tillhör eller hur väl samverkan mellan polis och socialtjänst är uppbyggd. I områden med bristande samverkan mellan dessa myndigheter finns risk för att MUK blir en nämnd dit ärenden kan överlämnas i brist på tillit över att socialnämnden utreder och beslutar om rätt insats för barnet.

Genom fortlöpande satsningar på verksamheter inom förvaltningen har Hisingen idag ett väl upparbetat utredningsförfarande, metoder och strukturerade samverkansformer med polis för att ge tidiga insatser till unga som är i, eller i riskzon för kriminalitet. Polisen på Hisingen gör redan idag flest orosanmälningar av samtliga yrkesgrupper som rör unga i kriminalitet. Genom god samverkan har en tillit byggts upp att socialnämnden gör professionella bedömningar för att sätta in rätt insatser för barnet och dess nätverk för att motverka kriminalitet. Tveksamheter finns om ett ytterligare beslutsorgan i form av en ungdomskriminalitetsnämnd når bättre resultat för de unga.

Införandet av ungdomskriminalitetsnämnder innebär sannolikt ökade kostnader för socialförvaltningen såväl på kort sikt och i ett längre perspektiv.

Att begränsa det kommunala självstyret försvårar även kommunernas arbete med att planera och fördela resurser utifrån behov. Då införandet av MUK innebär att en annan myndighet delvis ska planera hur kommunens resurser ska fördelas utgör det svårigheter för kommunerna att kunna budgetera och styra utfallet.

Ur ett individperspektiv är det oklart huruvida MUK har ekonomiska förutsättningar att stötta familjerna med exempelvis kostnad för en fritidssysselsättning. Idag kan unga inom denna målgrupp med bristande socioekonomiska förutsättningar få beviljat exempelvis kostnad för fritidsaktivitet (SoL). I utredningen ser vi inte att MUK har dessa ekonomiska förutsättningar trots att en aktivitet ska utföras genom en tvingande handlingsplan. Följs den inte kan vite utdömas.

I detta avseende blir det en ekonomisk skillnad för familjerna om ärendet hanteras av MUK eller genom utredning och beslut av socialnämnden.

Bedömning ur ekologisk dimension

Socialförvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Socialförvaltningen, Hisingen delar oron för brottsutvecklingen i samhället. Hisingen är ett av de områden som varit hårt ansatta av konflikter kopplade till unga och

gängkriminalitet. Under de senaste åren har stadsdelen riktat stort fokus på att möta de ungas behov och samtidigt skapa förutsättningar för medborgarna att uppleva trygghet i sitt närområde. Genom arbetet med teamet unga i riskzon (TUR), högintensiva teamet (HIT), Ungdomsbehandling med tillhörande metodutveckling inom kriminalitet som livsstil (KSL) genom teamet på Ung Hisingen samt förebyggande arbete genom Fältverksamheten har socialförvaltningen lyckats nå målgruppen på ett tydligare sätt än innan. Dessutom har ett mycket strukturerat samarbete byggts upp genom SSPF och SIG för att med gemensamma insatser möta unga som riskerar att hamna i kriminalitet. Utöver det har förvaltningen arbetat framgångsrikt med åtgärder kring den desinformationskampanj som florerat kring socialtjänsten. Dessa åtgärder har sannolikt varit en bidragande orsak till att Biskopsgården har gått från att klassas som särskilt utsatt område, till utsatt område. Förvaltningen ser fortsatt behov av att samhället gemensamt hittar nya riktningar för att möta den oroande utvecklingen av gängkriminalitet.

Regeringens betänkande gällande Ungdomskriminalitetsnämnder som ett svar på att förhindra att unga rekryteras av kriminella gäng ses dock som en osäker åtgärd. Dels för att barnens behov och rättigheter på flera plan åsidosätts till förmån för samhället i stort. Hårdare och mer repressiv kriminalpolitik bör inte inskränka på socialtjänstens möjlighet att arbeta fokuserat med tidiga, förebyggande och behandlande insatser för att möta barnens behov av stöd, trygghet och skydd. I föreslagen reform slås bestraffning och sociala vård- och stödinsatser ihop. Detta innebär att det enskilde barnet ställs inför en domstolsliknande process med tvingande åtgärder. Insatserna som beslutas, med eller utan samtycke ska genomföras av socialtjänsten och vidare kontrolleras av kriminalvården. Det föreligger här bli stora svårigheter för barnet att uppfatta insatsen från socialtjänsten för något annat än en dom, likt i ett brottsmål. Detta trots att barnet inte har begått något brott, men bedömts kunna utgöra en risk för att göra det vid ett senare tillfälle. Betänkandet föreslår vidare att vite kan utdömas till barnets vårdnadshavare om den upprättade planen inte följs. Det för att klargöra föräldraansvaret i åtgärden. Forskning visar att en av riskfaktorerna för barn som hamnar i kriminalitet är bristande socioekonomiska förutsättningar. Att utdöma vite till en familj som inte har förmåga att följa en upprättad plan bör ses som kontraproduktivt. Det urholkar familjen ekonomi ytterligare och gynnar en fortsatt kriminell livsstil hos den unge.

Sammanlagningen mellan rättsväsendets myndigheter i form av polis och kriminalvård tillsammans med socialtjänstens vård- och stödinsatser ska enligt förslaget kunna stå för mer kraftfulla åtgärder. En risk finns dock att medborgarnas förtroende för socialtjänsten återigen kommer att ifrågasättas då insatserna utförs i samråd och på uppdrag av polis och kriminalvård och utgör en del av en domstolsliknande process.

Den desinformationskampanj som ägt rum gällande socialförvaltningens utmålade tvångsåtgärder kan komma att stärkas genom åtgärderna i MUK. I det stora hela strider detta också mot grundtanken med införandet av en ny socialtjänstlag där socialtjänstens verksamhet ska bli mer öppen, lättillgänglig och biståndslös. Det med fokus på att fler människor ska våga söka råd, stöd och behandling i ett tidigt skede.

Bedömningen är också att inrättande av MUK kan komma att strida mot flertalet artiklar i FN barnkonvention och bör därför särskilt beaktas;

Barnkonventionen Artikel 3, *Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa*

Tvingande åtgärder som rör barn är ett stort ingripande som kräver noggrant övervägande. Målet med åtgärderna via MUK kan ses som ett sätt att på ett mer kraftfullt sätt nå fram till barn- och familjer som har svårt att ta till sig stöd på frivillig väg. Samtidigt innebär användning av tvångsmedel alltid ett integritetsintrång för dem som berörs av åtgärderna. För att vara acceptabla krävs att tvångsmedlen anses nödvändiga och proportionerliga i förhållande till den förväntade effekten. I denna fråga bör det övervägas huruvida barnets bästa står i fokus, eller om barnets bästa får stå tillbaka i ett försök att skydda samhällets utveckling av kriminalitet. Då effektutvärderingar i stort sett helt saknas från den danska modellen blir nyttan med integritetsintrånget svår att ställa i relation till effekten av insatsen.

Barnkonventionen Artikel 16, *Barn har rätt till ett privatliv. Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv.*

I genomförandet av handlingsplanen från MUK har nämnden rätt till kontinuerlig information om var barnet befinner sig, vilka tider de befinner sig där samt när de uteblir från planerade aktiviteter. Om barnet inte följer planeringen har kriminalvården rätt att göra hembesök. Även polishandräckning kan bli aktuell om barnet inte dyker upp på möten. Detta innebär att MUK begär att ha stor kontroll över barnets privatliv, samt rätt att ingripa med hjälp av polisen då planer som upprättats inte följs. I stor utsträckning kan detta liknas vid ett omhändertagande via LVU, men utan att en rättslig prövning gjorts av ärendet.

Barnkonventionen Artikel 12, *Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.*

Barns kognitiva utveckling blir här intressant att ta ställning till. Sambandet mellan handling och konsekvens kan fullt ut förstås vid 25-års ålder. Redan i de äldre tonåren är förmågan att se sambandet relativt utvecklat, medan det hos yngre barn inte är kognitivt möjligt. Att vid förhandlingar och åtgärder vid MUK bedöma barnets kognitiva mognad kan förväntas bli en svårighet. Än svårare blir det då det svenska förslaget tagit bort närvaron av en barnsakkunnig i form av psykolog som hade kunnat ha med sig denna form av expertis in i processen samt att det inte finns någon nedre åldersgräns för barnet för att hänvisas som ärende till MUK. Det kan bli svårigheter för ett yngre barn att förstå anledningen till att de aktualiserats som ärende i nämnden och att därefter sätta påföljande insatser och tvingande åtgärder i ett logiskt samband. Utifrån den kunskapen är det uppenbart att barnet vid en förhandling har svårt att föra sin egen talan, eller göra sin röst och mening hörd.

Barnkonventionen Artikel 40, *Varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott ska betraktas som oskyldigt till dess att barnets skuld lagligen fastställts. Vidare anges här att konventionsstaterna vid införandet av nya lagar och myndigheter och institutioner där barn misstänks, åtalas eller befinns skyldiga till att ha begått brott särskilt ska fastställa en lägsta straffbarhetsålder samt vidta åtgärder för behandling av ärenden som rör barn utanför domstol.*

I detta avseende har den svenska modellen tagit hänsyn till att barnet har rätt till offentligt biträde, samt rätten till att överklaga beslut som fattats av MUK. Det blir på så sätt en mer rättssäker process jämfört med den danska modellen. Vad utredningen inte tagit hänsyn till är straffbarhetsåldern. Här menar man att MUK inte ska jämföras med en domstol som hanterar ett brottsmål och straffpåföljder, utan att handlingsplanen är till för att förhindra brottsliga gärningar. Det behövs således inte finnas någon nedre åldersgräns. Samtidigt är förfarandet vid ett brottsmål, och förfarandet vid ärenden inom MUK väldigt snarlika. I båda avseende handlar det om att barnet tvingas inställa sig vid en förhandling. Vid MUK medverkar domare, målsägandebiträde, polis, kommun och kriminalvård. En domstolsliknande sammansättning.

Från den danska modellen har röster från barnen väckts som uppger att de genom ungdomskriminalitetsnämnderna upplevt att de känt sig stämplade som kriminella utan att de begått en brottslig handling.

Barnkonventionen Artikel 23, Barn med funktionsnedsättning har rätt att erbjudas stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder.

Flera undersökningar påvisar att unga som hamnat i en kriminell bana många gånger har neuropsykiatriska eller intellektuella funktionsnedsättningar. Det kommer att krävas hög anpassning i hela processen kring MUK för att tillgodose att barnet har förmåga att förstå, utföra och förändra sitt beteende och handlingar med hjälp av de insatser som föreslås. Insatserna behöver i hög grad anpassas till barnets förmågor och förändringsbenägenhet för att inte riskera att bli ytterligare misslyckanden på grund av bristande förmåga hos barnet. Även här bedöms den svenska modellen bli otillräcklig då kunskaperna inom föreslagen sammansättning saknar rätt kompetens för bedömning av barnets kognitiva förmågor. Närvaro av barnexpertis i form av psykolog hade bidragit med viktig kunskap för att fatta rätt beslut för barnets bästa.

Sammantaget bedömer socialförvaltningen Hisingen att införandet av MUK utgör en stor risk att på sikt skada verksamhetens förtroende, samt att det finns alltför många oklarheter kring hur barnets rättigheter och behov ska kunna beaktas under processens gång. Röster från barnrättsorganisationer, institutionen för mänskliga rättigheter, SKR och Kriminalvård är samstämmig i sin kritiska hållning till förslaget.

Samverkan

Information har skett i förvaltningens samverkansgrupp 2024-08-22

Bilagor

1. [En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/491313/1/1)
2. [Regeringens skrivelse 2023/24:68 Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet](#)

Ärendet

Nämnden ska ta ställning till förslaget om att införa statliga Ungdomskriminalitetsnämnder utifrån regeringens betänkande av Utredningen om ungdomskriminalitetsnämnder (SoU 2024;30). Remissvaret ska ha inkommit till stadsledningskontoret senast 2024-08-27

Beskrivning av ärendet

Utredningen föreslår en ny statlig ordning för det brottsförebyggande arbetet kring barn upp till 18 år. Förslaget innebär inrättande av särskilda ungdomskriminalitetsnämnder som ska hantera ärenden som rör barn som riskerar att utföra grova kriminella handlingar och koppla på tvingande förebyggande åtgärder för att undvika en utveckling i den kriminella banan. Grunden till betänkandet är hämtat från dansk kriminalpolitik och dess åtgärder för unga i - eller i risk för kriminalitet. Förslaget är ett av flera för att hitta effektiva åtgärder som förhindrar fortsatt brottsutveckling.

Socialförvaltningen, Hisingen har i uppdrag att lämna yttrande gällande föreslagen reform. Svaret lämnas till Stadsledningskontoret som ansvarar för ett gemensamt remissvar från Göteborgs stad till regeringen.

Förvaltningens bedömning

Barnrättsperspektivet

Den danska modellen har fått hård kritik från bland annat människorättsorganisationer som menar att systemet bryter mot mänskliga rättigheter och Barnkonventionen. Den svenska modellen som föreslås har tagit hänsyn till kritiken på vissa plan och anpassats för att skapa bättre förutsättningar för en rättssäker process. I den svenska modellen har man exempelvis infört rätten till att överklaga beslut – något som saknas i den danska. Modellen har även mött kritik för att missgynna barn med funktionsnedsättningar då de tvingande insatserna i tillräcklig grad inte har kunnat anpassas till barnets svårigheter och förmågor. Institutionen för mänskliga rättigheter pekar också på att barn med kognitiva och psykiska funktionsnedsättningar kan ta skada av den obligatoriska närvaroplikten och upplägget för nämndmöten, samt ingripande åtgärder i barnets privatliv inte är förenligt med barnets bästa. Trots det utgör förslaget för den svenska modellen att ta bort närvaron av barnsakkunniga i nämnden då man anser att expertisen finns i redan befintlig sammansättning av professioner. Här vore det en stor tillgång om hälso- och sjukvården med sin expertis inom barns utveckling och funktionsnedsättningar hade varit en deltagande part i nämnden. Tillförande av sådan expertis hade möjligen kunna tillgodose barnets behov utifrån dess förmågor vid upprättande av en lämplig handlingsplan.

Då förslaget utgör flera tveksamheter kring om tillräcklig hänsyn kan tas till barnets bästa i processen, samt att de få effektutvärderingar som finns visar på låg eller ingen effekt ställer sig förvaltningen ej bakom beslutet om att inför Ungdomskriminalitetsnämnder. I stället bör kunskap, metoder och lagrum inom befintliga myndigheter som möter målgruppen stärkas för att ha möjlighet att möta målgruppen med utvärderade och beprövade insatser.

Socialförvaltningens roll och förtroende

Genom detta förslag kommer beslutsfattandet för unga i, eller i risk för kriminalitet att förflyttas från socialförvaltningen till Ungdomskriminalitetsnämnden. En fördel med detta kan vara att den nya nämnden kan få spetskompetens i frågan och på så sätt kan fatta beslut om rätt åtgärder. Samtidigt är detta ett område där socialförvaltningen redan nu bär ansvaret för att utreda, fatta beslut och erbjuda insatser. Den snabba handläggningstiden för yttrande och beslutsfattande inom MUK kan komma att påverka insatsernas träffsäkerhet för det enskilda barnet. Då socialförvaltningen endast har tre veckor på sig för att skriva ett yttrande till MUK om barnets behov, samt föreslå insatser bör detta inverka på utredningens kvalitet och omfång.

Att låta en annan myndighet stå för både beslut och uppföljning riskerar på flera sätt att urholka socialförvaltningens kompetens och förtroende. Ett förtroende som redan har varit ifrågasatt från allmänheten med bland annat desinformationskampanjer skulle än mer brista då socialförvaltningen i detta förslag anvisas till att utföra uppdrag som beslutats av polis, och i samråd med kriminalvård. Det bör finnas en tydlig gränsdragning mellan de myndigheter som arbetar med brottsmål och kriminalvård kontra de som arbetar med vård, stöd och skydd för den enskilde. I detta förslag riskerar de tvingande åtgärderna som ska utföras av socialförvaltningen ses som en dom vilket föranleder svårigheter med såväl motivation, förändringsarbete och effektivitet i insatserna som beslutats.

Förslagets kontext

Utifrån regeringens skrivelse Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet 2023/24:68 har en mängd olika utredningar och förslag till förändringar presenterats. Man menar här att det är angeläget att socialtjänstens verksamheter ställer om från att vara reaktiv till att bli proaktiv. I det proaktiva arbetet läggs stor vikt vid samverkan genom förebyggande och återfallsförebyggande insatser. Enligt regeringen finns mycket att vinna på att öka effektiviteten och kvaliteten i arbetet för barn och unga, både för att förhindra fortsatt kriminalitet under pågående stödinsatser och för att öka förutsättningarna för ett liv utan brott efter genomförd vård och behandling. En förutsättning för detta är en effektiv samverkan mellan de aktörer som berörs, exempelvis inom ramen för sociala insatsgrupper, SSPF-arbete eller andra samverkansmodeller.

Socialförvaltningen Hisingen bedömer att det finns en väl uppbyggd och strukturerad samverkan inom det brottsförebyggande arbetet. Vid införandet av en ny socialtjänstlag kan detta arbete stärkas ytterligare. Genom förslaget om införandet av Ungdomskriminalitetsnämnder riskerar socialförvaltningens mandat till att äga sina egna processer, och förtroendet för förvaltningen att minska. Något som kan underminera socialtjänstens roll i det brottsförebyggande arbetet då förvaltningen ska utföra insatser på uppdrag av rättsväsendet. I stället vore det klokt att ytterligare förstärka socialtjänstens möjligheter att arbeta tidigt för att nå målgruppen – något som kan komma att bli möjligt med den nya socialtjänstlagen. I stort bedöms införandet av statliga ungdomskriminalitetsnämnder motverka grunderna för målet med en tillgänglig första linjens socialtjänst. Införandet av den nya socialtjänstlagen under 2025 innebär ökade möjligheter att kunna ge stöd åt familjer utan att det föregåtts av orosanmälan som lett till

utredning. Det skulle sänka trösklarna och minska stigma till kontakt med socialtjänsten. För att förebygga att unga hamnar i kriminalitet krävs förebyggande åtgärder framför repressiva. Forskningen kring detta är tydlig. Att införa ungdomskriminalitetsnämnder kan komma att leda till motsatt effekt då handhavandet av problemet ska lösas med en rättegångsliknande process där barnen blir dömt till tvingande åtgärder utan ha begått något brott och där socialtjänstens roll blir att genomföra beslutade insatser.

Erfarenheter från den danska modellen

Förslaget har utformats enligt den danska modellen som infördes 2019, men med anpassningar till det svenska rättssystemet. De finns fortfarande få effektutvärderingar som berör den danska modellen. De få utvärderingar som gjorts visar på att införandet av ungdomskriminalitetsnämnder vars syfte är att förebygga ungdomsbrottslighet haft liten eller ingen effekt. Nämnderna har även utsatts för hård kritik inte enbart för att effekterna uteblivit men även för att nämnderna stämplar barn som kriminella och tydligt ger dem sämre förutsättningar än vad vuxna har i riktiga rättegångar. En ny effektutvärdering planeras under 2024. De snabba förebyggande åtgärderna som skulle komma till stånd vid införandet av ungdomskriminalitetsnämnder har uteblivit i Danmark. Utvärderingarna från pekar på att det i genomsnitt tar knappt fyra månader från gärningstidpunkten till nämndmötet för dem mellan 10–14 år. För dem i åldern 15–17 år tar det i genomsnitt drygt sju månader från gärningstidpunkt till nämndmötet. Barn och ungas samt vårdnadshavares medverkan i förfarandet tycks generellt vara lågt.

Den danska grundmodellen har på flera plan anpassats till att passa in i det svenska systemet vid utformningen av förslaget. Bland annat har den svenska modellen infört rätten för barnet att överklaga beslut, något som inte är möjligt i Danmark. Den svenska modellen har även tagit bort närvaron av barnsakkunniga som deltagande part i ungdomskriminalitetsnämnden. Här menar man att kunskapen om barnets bästa ska kunna beaktas utan denna expertis.

Förvaltningens bedömning.

Förvaltningens sammantagna bedömning är att avslå regeringens förslag om att införa statliga ungdomskriminalitetsnämnder. Följande punkter behöver förtydligas och utredas vidare för att på nytt kunna ta ställning i frågan;

- Kriterierna för vilka ärenden som ska hanteras av MUK behöver förtydligas.
- Barnrättsperspektivet behöver stärkas på flera plan.
- Hur väl förhåller sig införandet av den nya socialtjänstlagen till förslaget om ungdomskriminalitetsnämnder till varandra?
- De ekonomiska förutsättningarna för kommunerna att hantera ärenden genom MUK behöver utredas vidare. Verkställigheten av beslut tar mycket resurser i anspråk och kommer leda till ökade kostnader som ska hanteras inom befintlig budgetram.
- En översyn gällande resurstillgångar behöver göras för att se över möjligheten att införa MUK. Översynen bör gälla socialförvaltning, kriminalvård, polis och förvaltningsdomstol. Redan idag är beslutade utökningar av verksamheterna svåra att hantera.

- Hur hanteras beslut om insatser då insatsen inte finns att tillgå i den interna öppenvården? Vem står för kostnaden om insatsen behöver köpas in från extern aktör för att möta beslutet från MUK? Hur ska de mindre kommunerna kunna ha liknande utbud av insatser som storstadsregionerna?
- Socialnämndens handläggningstid gällande yttrande till MUK behöver ses över. Tre veckor är mycket kort tid i relation till de uppgifter som ska inhämtas, sammanställas och ge förslag på rätt insatser i förhållande till den unges behov och förmågor.
- Hur ser planeringen ut gällande att få in hälso- och sjukvårdens specialistkompetens om barns utveckling och psykiatriska tillstånd i nämnden då barnsakkunnig psykolog tas bort som part?
- Hur ska den omedelbara verkställigheten hanteras? Få utförare har idag möjlighet att få in fler ärendet med kort varsel utifrån befintliga resurser. Ska ärenden från MUK ha högre prioritet än socialförvaltningens ärenden?
- Hur ska insatserna genom MUK och insatserna genom socialtjänsten förhålla sig till varandra i fall där det redan finns ett pågående ärende i socialtjänsten? I praktiken fattas beslut från två olika nämnder som inte behöver vara synkade med varandra. Samtidigt sker en insats genom frivillighet (SoL) och den andra på tvång.
- Vem har ansvaret för att på ett övergripande samordna insatserna för att göra dem förståeliga för barnet och dess familj? Insatser genom MUK, socialförvaltning och rättsväsendet kan pågå i en parallell process.
- Vad sker under tiden en eventuell överklagan av beslut till förvaltningsdomstol äger rum? Vem äger ärendet?
- Hur ska påföljderna se ut om handlingsplanen inte följs? Vad är nästa steg?

Helena Lundberg

Alex Hirschi

Tf. Förvaltningsdirektör

Avdelningschef

Beslutet ska skickas till

Remissvaret ska ha inkommit till stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se senast 2024-08-27. Ange diarienummer SLK-2024-00576.

Bifoga protokollsutdrag och tjänsteutlåtande. Yrkande, skiljaktiga meningar, reservationer, särskilda yttranden med mera från nämndhandlingen ska alltid bifogas.